

Keiden tasa-arvo tai yhdenvertaisuus? Yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden kielet uutisjournalismissa 1999–2018

ANTTI KANNER & ANU KOIVUNEN & RIIKKA ERA & MACIEJ JANICKI & EETU MÄKELÄ

Yhdenvertaisuuslainsäädännön kehitys 2000-luvulla on muuttanut yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden käsitteistöä suomalaisessa julkisessa keskustelussa. Onko yhdenvertaisuus syrjäyttämässä tasa-arvon? Ketkä yhteiskunnallisesta oikeudenmukaisuudesta julkisuudessa keskustelevat ja mitä sanoja he siihen käyttävät? Artikkelissa näitä kysymyksiä tarkastellaan suuren sanomalehtiaineiston avulla.

.....
English summary at the end of the article

Johdanto

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat suomalaisen yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta koskevan poliittisen keskustelun keskeistä sanastoa. Käsitteet eivät kuitenkaan synny tyhjiössä, vaan ne ovat poliittisen kamppailun kohteita, jotka muotoutuvat keskustelun ja neuvottelun tuloksina. Uutismedialla on tässä keskeinen rooli: se sekä toimii keskustelun keskeisenä areenana että omalta osaltaan aktiivisesti säätelee, mistä näkökulmista tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta keskustellaan ja keiden äänellä.

Tässä artikkelissa tarkastelemme sitä, miten näiden kahden käsitteen, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden, käyttöala yhteiskunnallisessa keskustelussa on uutisaineistoista peilattuna kehittynyt vuosien 1999 ja 2018 välillä. Ajanjakso on kiinnostava. Siinä missä tasa-arvo on leimallisesti keskeinen osa niin suomalaista, pohjoismaista kuin laajemmin modernin Euroopan pitkää aatehistoriaa, yhdenvertaisuus-käsitteen juuret ovat oikeudellisessa ajattelussa (Kantola ym. 2012; Nousiainen

2012; Kantola & Nousiainen 2012), ja se on vaikiintunut näkyväksi osaksi suomalaista politiikan kieltä ja yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta koskevia keskusteluja vasta 2000-luvulla (Kantola & Nousiainen 2008, 7–8). Konkreettisesti tämän kehityksen taustalla ovat EU-jäsenyys ja vuonna 2000 käyttöön otettu uusi perustuslaki sekä vuonna 2004 voimaan tullut yhdenvertaisuuslaki.

Aihetta on aiemmin käsitelty keskittyen esimerkiksi lainsäädännöllisiin kiistoihin (Järviö 2018). Tässä artikkelissa tutkimme, onko uusi käsitteistö muuttanut yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta koskevan keskustelun suuria linjoja. Artikkelimme osoittaa, että vaikka yhdenvertaisuuden käsite on kaikkiaan yleistynyt, sitä käyttävät ennen muuta oikeustieteilijät ja kansalaisjärjestöt, kun taas muut toimijat käyttävät edelleen paljon enemmän tasa-arvoon liittyvää sanastoa. Riippumatta valituista sanoista yhdenvertaisuus on kuitenkin käsitteellisesti luonut julkiseen keskusteluun tilaa uusille ryhmille ja teemoille. Muutos kytkeytyy kansalaisjärjestöjen edustajien kasvaneeseen rooliin julkisina keskustelijoina.

Analyysiaineistonamme toimivat Yle, Helsingin Sanomat, STT ja Iltalehti sekä niissä julkaistut uutiset ja mielipiteelliset kirjoitukset. Uutismediassa kieltä käyttävät journalistit mutta sitee-

Tutkimus on osa Suomen Akatemian MediaSoc-ohjelman rahoittamaa Vallan virrat -hanketta.

rausten kautta myös erilaiset yhteiskunnalliset toimijat. Tutkimuksemme pohjaa määrälliseen analyysiin 20 vuoden ajanjaksolta, joten se tarjoaa ainutlaatuisen näkökulman politiikan käsitehistoriaa, tasa-arvopolitiikkaa sekä politiikan journalistiikkaa ja median valtaa koskevaan tutkimuskeskusteluun. Empiirisen analyysin perusteella vastaamme kolmeen kysymykseen:

1. Kuinka paljon yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta julkisuudessa journalistisen median kautta peilattuna puhutaan? Miten tämä muuttuu 2000-luvulla yhdenvertaisuuslain-säädännön myötä?
2. Ketkä journalistisessa mediassa käyttävät yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokieltä ja miten? Ketkä päästetään ääneen journalistisessa mediassa?
3. Kenen yhdenvertaisuudesta tai tasa-arvosta julkisuudessa puhutaan? Onko havaittavissa muutoksia niissä ryhmissä, joiden kohdalla yhteiskunnallisesta oikeudenmukaisuudesta keskustellaan?

Artikkelimme rakentuu seuraavasti: Aluksi esittelemme tutkimuksemme kontekstin ja teoreettisen kehyksen, minkä jälkeen kuvaamme aineiston ja tutkimusmenetelmän. Analyysiosiossa vastaamme tutkimuskysymyksiin ja lopuksi esitämme yhteenvetä ja päätelmät.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Aiempi tutkimus on osoittanut, että tasa-arvolla on käsitteenä ja ilmiönä pitkä aatehistoria, ja sen sisältö vaihtelee jatkuvasti ajassa ja paikassa (Holli 1991; 2003; 2012; Verloo 2007; Kantola & Nousiainen 2008; Lombardo ym. 2009; Kantola ym. 2012). Pohjoismaissa ja myös Suomessa eri ryhmien tasa-arvon edistämisestä puhutaan tekemällä käsitteellinen ero sukupuolten tasa-arvon (ruots. *jämställldhet*) ja muun tasa-arvon (ruots. *jämlikhet*) välillä.

Suomessa tasa-arvopolitiikkaa tutkinut Anne Maria Holli (1991; 2002; 2012) on konfliktija diskursusteorian näkökulmista jäljittänyt muutoksia tasa-arvon käsitteen alassa ja käytössä. Hyvinvointivaltioprojektin kontekstissa sukupuolten tasa-arvo oli Hollin mukaan vielä 1960-luvulla ja 1970-luvun alussa ”suhteellisen selkiytymätön ja eriytymätön käsite”, joka ”rinnastui muihin yhteiskunnallisiin tasa-arvotavoitteisiin, kuten alueelliseen, taloudelliseen tai sosiaaliseen tasaraan, tai nähtiin niiden osana ja johdannaisena”

(Holli 1991, 83–84). Kun tasa-arvo näin ymmärrettiin naisten ”kohottamiseksi” miesnormin tasalle yhtäläisin oikeuksin tai samoin tehtävin, käsite ei herättänyt suuria poliittisia ristiriitoja (Holli 2003, 15). 1970-luvun kuluessa käsitteen ala kuitenkin muuntui: kun miesnormi kyseenalaistettiin ja ajatus naisnäkökulmasta ja naisten uudistavasta panoksesta yhteiskuntaan tuotiin keskusteluun, tasa-arvosta tuli poliittisen kamppailun kohde. Holli osoittaa, miten tasa-arvon käsite konfliktoitui, kun miehet 1970-luvun lopulta lähtien alkoivat huolestua omien etujensa turvaamisesta ja syyttivät naisia tasa-arvon käsitteen omimisesta (Holli 1991, 83–84).

Tasa-arvolainsäädännöllä ja siitä käydyllä keskustelulla on Suomessa pitkä jatkuvuus. Syrjinnänvastainen lainsäädäntö ja muita syrjintäperusteita kuin sukupuolta koskevat normit ovat sen sijaan tulleet Suomeen hitaasti kansainvälisten ja EU-jäsenyyteen liittyvien sitoumusten eikä niinkään kotimaisen poliittisen tahdon pohjalta (Nousiainen 2012; Niemi 2020). Tasa-arvopolitiikan eurooppalaiset tutkijat puhuvat erilaisista törmäyksistä ja kamppailevista diskursseista, oikeutusstrategioista ja kehystyksistä (Verloo 2007; Lombardo ym. 2009; Kantola ym. 2020). Yhdenvertaisuuskäsitteen ja syrjimättömyyden tavoitteen yleistymisen on myös tulkittu merkiksi tasa-arvon käsitteen oikeudellistumisesta (Niemi 2020).

Lainsäädännössä tämä käsitteellinen erottelu näkyy sääntelyn jakautumisena kahteen erilliseen lakiin. Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta on säädetty vuonna 1986. Lain tarkoituksena on ”estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä” sekä ”estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä”. Yhdenvertaisuuslaki taas säädettiin vuonna 2004 ja uudistettiin vuonna 2014. Sen tarkoituksiksi määritellään ”edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa”. Laki kieltää syrjinnän iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vammaisuuden, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Politiikan kieli ja uutismedia

Tässä artikkelissa tarkastelemme tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden käsitteitä avoimina ja käytössä jäsenyvinä. Sekä aiempi tasa-arvopolitiikkaa koskeva tutkimus että myös käsittehistorian (Hyvärinen ym. 2003) esimerkit ovatkin osoittaneet, että kamppailu tällaisten keskeisten käsitteiden käyttöalasta on yhteiskuntapoliittisten vääntöjen ydintä.

Kielenkäytön merkitys poliittisissa kamppailuisa johdetaan usein J. L. Austinin (2016) puheaktiteoriasta, jossa tietynlaisilla väitelauseilla kuvataan olevan konstitutiivinen, sosiaalista todellisuutta tuottava, luonne. Tämä voima ei synny vain tekstistä, vaan myös siitä, kuka kieltä käyttää, missä tilanteessa ja missä tarkoituksessa. Kieltä yhteiskunnallisen vallankäytön välineenä tutkinut lingvisti Robin Lakoff (2000, 42) on kiteyttänyt kielellisten käytäntöjen vaikutuksen poliittiseen todellisuuteen toteamalla, että ”kielen kontrolloiminen – sen säätely mitä sanat tarkoittavat ja mitä kukakin voi milläkin kielen rakenteilla missäkin tilanteessa saada aikaan – on valtaa”.

Uutismedialla on keskeinen rooli Lakoffin kuvaaman vallankäytön näyttämönä, sillä sen valta on perinteisesti ollut paitsi yhteiskunnallisen agendan asettamisen myös ääneenpäästämisen valtaa: journalistiset uutismediat ovat säädelleet sitä, mistä, miten ja keiden äänillä ja näkökulmista julkisessa keskustelussa puhutaan. Uutismedia on monin tavoin sidoksissa poliittiseen järjestelmään sekä yhteiskunnallisen vallan verkostoihin (McCombs 2014; Reunanen & Kunelius 2021).

2000-luvun hybridissä mediajärjestelmässä (Chadwick 2017) informaatiovirtoja toki liikutelevat uutismedioiden ohella monet kilpailevat viestijät. Muun muassa sosiaalinen media muokkaa ja määrittää päivittäistä uutisagendaa ja uudet toimijat, kuten viestintätoimistot, käyttävät merkittävää valtaa julkisen huomion suuntaajina (Kantola & Lounasmeri 2014). Tässäkin ”häiriintyneeksi” kutsutussa poliittisessa julkisuudessa (Bennett & Pfetsch 2018) perinteisellä medialla on kuitenkin keskeinen rooli uutisvuon hallinnassa: se käyttää ääneenpäästämisen valtaa kokoomalla ja rytmittämällä yksittäisten toimijoiden puhetekoja (Tekijä 2021).

Vaikka journalismin demokraattisen eetoksen (Ryfe 2020) liittyy olennaisesti moniäänisen yhteiskunnallisen keskustelun ihanne, käytännössä uutisjournalismissa puhuvat vallanpitäjät ja eri-

laiset instituutioiden edustajat. Tutkimukset ovat osoittaneet, että suomalainen päätöksenteko rakentuu lainvalmisteluun sidotuille kuulemisille, jossa korporatistisen järjestelmän supervaikutajat dominoivat ja jossa niin kansalaisjärjestöt kuin yksittäiset kansalaiset ovat sivuroolissa (Vesa & Kantola 2016). Toisaalta poliitikkojen näkyvyyttä journalismissa selittää keskeisesti heidän asemansa joko ministereinä, puoluejohtajina tai rivikansanedustajana (Tekijä, tulossa). Mediatutkija Nick Couldry (2008) sanoin liberaalin yhteiskunnan ja myös median demokratialupausta vaivaakin ”ääniongelma”: vain harvoilla on mahdollisuus tulla kuulluksi ja saada näkökulmiaan mukaan julkiseen keskusteluun (Richardson 2006; Brown ym. 1987).¹

Ääneenpääsyn säätelyn ohella medialla on valtaa normalisoida sekä kielellisiä käytäntöjä että tätä kautta käsityksiä ja oletuksia (Talbot ym. 2003, 9). Foucault’laisin (1980, 12) termein medialla on vaikutusvaltaa diskursiivisten regimien legitimointiin eli siihen, millaiset käsitteellistykset ja poliittiset kamppailut vaikuttavat oikeutetuilta. Mary Talbot ym. (2003, 2) analysoivat median normalisointivaltaa myös symbolisen pääoman käsitteen avulla: diskursiivisia hegemonioita myötäilevillä kielellisillä valinnoilla kielenkäyttäjä voi lainata jotain käyttämiensä käsitteiden arvostuksesta. Toisin sanoen, positiivista arvovaltaa huokuvien sanojen käyttöä, ja varsinkin yleistynyttä käyttöä, selittää joskus paremmin pyrkimys lainata tätä arvovaltaa kuin lausetason kirjaimellinen merkityksenmuodostus.

Psykologiset tutkimukset osoittavat, että yleisimmät ilmaukset muodostavat tyypillisesti rungon, jonka ympärille kieltä jäsennetään (ks. esim. Bybee & Hopper 2001) Siten on mielekäs lähestyä kielivaltaa myös frekvenssin avulla, sillä tiettyjä ilmaisuja toistamalla media osallistuu myös metakielellisen tiedon välittämiseen: yleisö oppii, minkälaiset kielelliset valinnat kuuluvat minkäkinlaiseen poliittiseen keskusteluun ja minkälaisille äänille.

¹ Suomessa journalistien ja tutkijoiden yhteistyössä syntynyt Moniäänisyysmittari-hanke kertoo ääneenpääsyn ongelman tunnistamisesta toimituksissa, joille hankkeessa kehitetään data-analytiikkatyökalua analysoimaan digitaalisia sisältöjä, tunnistamaan toimijoita ja visualisoimaan sekä tekijöille että lukijoille, keitä mediassa on haastateltu (Moniäänisyysmittari 2021; Raremedia.fi 2021). Samalla tuore ruotsalaistutkimus (Truedson & Lundqvist 2021) osoittaa, ettei tutkijoillakaan ole yksimielisyyttä siitä, miten moniäänisyyttä pitäisi yleisesti mitata: esiin- vai ääneenpääsynä, vaiko tekijyytenä.

Tästä näkökulmasta lähtevät myös tämän artikkelin analyysit. Yksittäisten journalistien kielellisten valintojen tai yksittäisille henkilöille jaettujen puheenvuorojen analyysin sijaan artikkelimme pyrkii luotaamaan sitä, minkälaisia ajattelun ja kommunikaation rakenteita media laajassa kaaressa rakentaa.

Aineisto ja tutkimusmenetelmä

Empiirisen pohjan tutkimukselle muodostaa keräämämme tietokanta, johon Helsingin Sanomat, Iltalehti, STT ja Yle luovuttivat kokonaisuudessaan kaikki tiettyinä ajanjaksoina tuottamansa aineistot suoraan sisällönhallintajärjestelmistään. Koska mediatoimijat luovuttivat aineistojaan hieman vaihtelevin aikajäntein, jouduimme jatkoraajaan aineiston kahteen luotettavaan ja yhteismitalliseen aikaväliin. Näin ollen tietokanta kattaa vuosilta 1999–2018 Helsingin Sanomien kaikki printti- sekä verkkoartikkelit (N = 1 660 270) sekä kaiken STT:n tuottama sisällön samalta ajalta (N = 2 262 797). Ylen (N = 931 641) ja Iltalehden (N = 555 723) kaikki verkkouutiset kätään sen sijaan luotettavasti ja yhteismitallisesti vuosilta 2009–2018.

Tutkimusta varten tietokannan sisältö on ajettu automaattisen kielianalyysin läpi. Tämä mahdollistaa sanojen eri taivutusmuotojen sekä löytämisen että laskemisen yhtenä. Lisäksi tuotimme aineistoon artikkeligenrejaottelun, jonka pohjalta jatkorajasimme aineistomme sellaisiin juttugenreihin jotka suoraan heijastavat suomalaista poliittista päätöksentekoa ja siihen vaikuttamista. Valitut genret ovat 1) kotimaan politiikan ja talouden uutiset, 2) kaikki toimituksellista näkökulmaa heijastavat artikkelit, kuten pääkirjoitukset, analyysit, pakinat ja kolumnit, sekä 3) kaikki ulkopuolisia mielipiteitä sisältävät jutut, kuten asiantuntijoiden kirjoittamat yliöt ja vieraskynät sekä yleisölle avoimet mielipideosastot.

Päästäksemme kiinni yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta käsittelevään keskusteluun etsimme aluksi aineistosta kaikki yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo-sanojen esiintymät (N = 11 464 / 96 112). Tietyt merkitysalueen sanastolla on taipumus kiertyä alueen keskeisimpien käsitteiden ympärille (Geeraerts 2010, 183–200). Näihin keskeisiin käsitteisiin viittaavat sanat ovat kategorian prototyyppisinä jäseninä myös käytössä yleisimpiä. Kun halutaan vertaillen selvittää tasa-ar-

vo- ja yhdenvertaisuus-käsitteitä (tai niihin liittyviä laajempia käsitteellisiä järjestelmiä), voidaan siis edetä oletuksella, että sanat tasa-arvo ja yhdenvertainen johdoksineen (tasa-arvoinen, yhdenvertaisuus jne.) ja yhdyssanamuodosteineen (epätasa-arvo, yhdenvertaisuuslaki jne.) kaappaavat molemista käsitteellisistä järjestelmistä niiden ytimen. Näiden ydinsanojen esiintymäämiä voidaan täten käyttää signaalina kunkin käsitteellisen alueen läsnäolosta. Kutsumme näitä ydinsanoja tässä artikkelissa nimillä yhdenvertaisuus-sanasto ja tasa-arvosanasto. Tätä käytämme vastataksemme ensimmäiseen tutkimuskysymykseemme siitä, miten keskustelun volyyymi kokonaisuutena kehittyi.

Toiseen, ääneenpääsyyn liittyvään tutkimuskysymykseemme vastataksemme eristimme aineistosta ohjelmallisesti kaikki epäsuorat (N = 9 571 297) ja suorat (N = 3 918 712) lainaukset (ks. esim. VISK § 1459) ja tunnistimme niistä tahot, joilta lainaukset ovat. Tämän lisäksi tunnistimme ja luokittelimme aineistoomme sisältyvien ei-journalististen tekstien, asiantuntija- ja mielipideosastokirjoitusten tekijät.² Lainauksien tunnistetut lähteet jaoteltiin käsin yhteensä 21 kategoriaan, joista yleisimmät olivat poliitikot (51,0 %), oikeusasiantuntijat (19,6 %), työmarkkinajärjestöjen edustajat (7,7 %), tutkijat (5,5 %), viranhaltijat (2,5 %) ja kansalaisjärjestöjen edustajat (2,1 %). Lainaukset muilta 15 ryhmältä olivat yleisyydeltään niin vähäisiä, ettei niiden pohjalta voinut tehdä selviä havaintoja.

Kolmantena tutkimuskysymyksenämme halusimme tutkia, miten eri ihmisryhmät näkyvät yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokeskustelussa. Tätä lähestyimme laskemalla eri ryhmiin assosioituvia ihmisviitteisiä sanoja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosanastojen tekstiyhteydessä. Lähestymistapamme nojaa tässä jälleen siihen, että vaikkei ryhmäidentiteettiä viittaavilla sanoilla voidakaan saavuttaa kaikkea syrjäntäperusteisiin kytkeytyvää keskustelua, toimivat ne prototyyppisinä viittauksina silti hyvänä karkean tason mittarina.

Keräsimme aineistossa ensin automaattisesti kattavan otoksen kaikista sen ihmisviitteis-

² *Evaluatiomme (Tekijä 2023) perusteella automaattisen menetelmämme saanti on n. 66 % ja tarkkuus n. 75 % epäsuorien lainausten ja n. 93 % ja 86 % suorien lainausten kohdalla. Ei ole oletettavaa, että menetelmän alhaisen saannin vuoksi puuttumaan jäävät lainaukset kohdistuisivat systemaattisen vinoutuneesti tiettyihin tahoihin, vaan todennäköisesti ne jakautuvat kategorioiden välillä tasaisesti.*

tä sanoista³. Tämän jälkeen luokittelimme nämä käsin sen mukaan, viittasivatko ne johonkin ihmisryhmään. Luokittelussa ei erityisesti huomioitu syrjintäperusteita, vaan se perustui luokittelijoiden intuitiiviseen tulkintaan tärkeimmistä semanttisesta kentästä, johon sana assosioituu ihmisviitteisyyden ohella. Esimerkiksi sana *alkoholisti* sai luokituksen PÄIHDE ja *sisaruspuoli* luokituksen SUKULAINEN. Kategorioita kertyi yhteensä 36, joista valitsimme lähempään tarkasteluun viisi. Nämä ovat TYÖSUHDE, MAAHANMUUTTO, ETNOS, POTILAS ja SEKSUAALISUUS. TYÖSUHDE-kategoria sisältää sanoja, jotka spesifioivat jonkin työsuhteeseen liittyvän tilan tai olosuhteen, kuten äitiyslomalainen tai *työntekijä*. MAAHANMUUTTO⁴ sisältää erilaisia imigraatioon liittyviä ryhmiä, kuten *maahanmuuttajanuori*, *pakolainen* tai *siirtolainen*. ETNOS sisältää kansalaisuuksien ja etnisyyksien nimityksiä, kuten *palestiinalainen* tai *tataari*. Listasta poistettiin erittäin yleinen *suomalainen*, jotta sen frekvenssi yksin ei sanelisi koko käyrän käyttäytymistä. POTILAS sisältää sanoja, jotka liittyvät terveydentilaan tai vammaisuuteen, esimerkiksi *diabeetikko* tai *mielenterveyskuntoutuja*. SEKSUAALISUUS sisältää seksuaaliseen suuntautumiseen liittyviä sanoja, kuten *sateenkaariperhe* tai *heteromies*.

Valikoimme nämä kategoriat jatkokäyttöön sen perusteella, että ne täyttivät kaksi tärkeää ehtoa: 1) ne kytkeytyvät sisällöllisesti joko yhdenvertaisuuslainsäädännön syrjintäperusteisiin tai ovat tasa-arvolainsäädännön kannalta keskeisiä ja 2) niihin kuuluvien sanojen yhteisfrekvenssi oli niin korkea, että tilastollinen vertailu on mielekästä. MAAHANMUUTTO-, ETNOS-, POTILAS- ja SEKSUAALISUUS-kategoriat liittyvät suoraan perustuslain yhdenvertaisuuspykälän syrjintäperusteisiin (alkuperä, etnisuus, terveys ja seksuaal-

³ Ihmisviitteisten sanojen tunnistaminen perustui koko aineiston sanaston klusterointiin TurkuNLP-ryhmän opettaman *word2vec*-mallin vektorien perusteella. Ihmisviitteiset sanat päätyivät rajattuun, pieneen määrään klustereita, josta ne oli helppo käsin eristää. Menetelmä evaluoitiin 400 satunnaisotetun sanan avulla. Väärien negatiivisten osuimien osuuden jäädessä alle prosenttiin menetelmä katsottiin tyydyttäväksi.

⁴ Kategorioiden välillä on jonkin verran päällekkäisyyttä yksittäisten sanojen kohdalla. Esimerkiksi *siirtotyöläinen* voitaisiin luokitella sekä MAAHANMUUTTO- että TYÖSUHDE-kategorioihin. Näissä tapauksissa sana on yleensä luokiteltu kategoriaan, jossa esiintymä kaikkiaan on vähemmän siksi, että yleisemmän kategorian kokonaiskuvaan ne vaikuttavat vähemmän. Päällekkäistapauksia on joka tapauksessa niin vähän, että ne eivät muuta määrällistä kokonaiskuva.

linen suuntautuminen). TYÖSUHDE taas on relevantti, kun huomioidaan tasa-arvon käsitteen historiallinen tausta: tasa-arvolain tavoite oli edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa erityisesti työelämässä.

Yhdenvertaisuuslain syrjintäperusteiden lisäksi olimme kiinnostuneita sukupuolen läsnäolosta tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskeskustelussa. Tätä tarkasteltiin tutkimalla yksinkertaisesti *sukupuoli*-substantiivien yhteisiintyvyyttä *tasa-arvo*- ja *yhdenvertaisuus*-sanojen kanssa.

Sitä miten hyvin nämä kategoriat kaappaavat yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo-sanaston yleisyydessä tapahtuvia muutoksia, evaluoitiin tarkastelemalla, miten tarkasti niiden yhteisfrekvenssi noudattelee yleistä kehitystä. Tässä ei havaittu suuria poikkeamia, vaan kategorioiden yleisyys aineistossa noudatteli uskollisesti aineiston koossa tapahtuvia muutoksia ja kattoi koko tutkitun ajanjakson aineistosta suhteellisesti samankokoisen alan.

Koska tutkimiemme kategorioiden sanastot eivät kuitenkaan ole keskenään yhteismitallista, analyysistämme ei voi vetää johtopäätöksiä kyseisten kategorioiden keskinäisistä määrällisistä suhteista (esim. puhutaanko sukupuolten yhdenvertaisuudesta kokonaisuudessaan enemmän tai vähemmän kuin työelämän yhdenvertaisuudesta). Tästä syystä vertailemmekin vain sitä, miten paljon kategorian käyttö sisäisesti muuttuu tarkastelujaksomme aikana ja miten se jakautuu eri aineistosegmenttien kesken.

Yhdenvertaisuus-sanaston esiintyminen eri medioissa 1998–2018

Ensimmäinen analyysimme koskee yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosanastojen ja siten niiden virittämän keskustelun yleistymistä aineistossamme tutkittavana ajanjaksona. Kuvio 1 esittää yhdenvertaisuus- ja tasa-arvon sanaston yleisyyden kehittymisen uutislähteittäin. Kuten kuviosta voidaan huomata, molempien sanojen suhteellinen esiintyvyys on yleisintä Helsingin Sanomissa ja harvinaisinta Iltalehdessä, kun taas STT ja Yle asettuvat näiden välimaastoon.

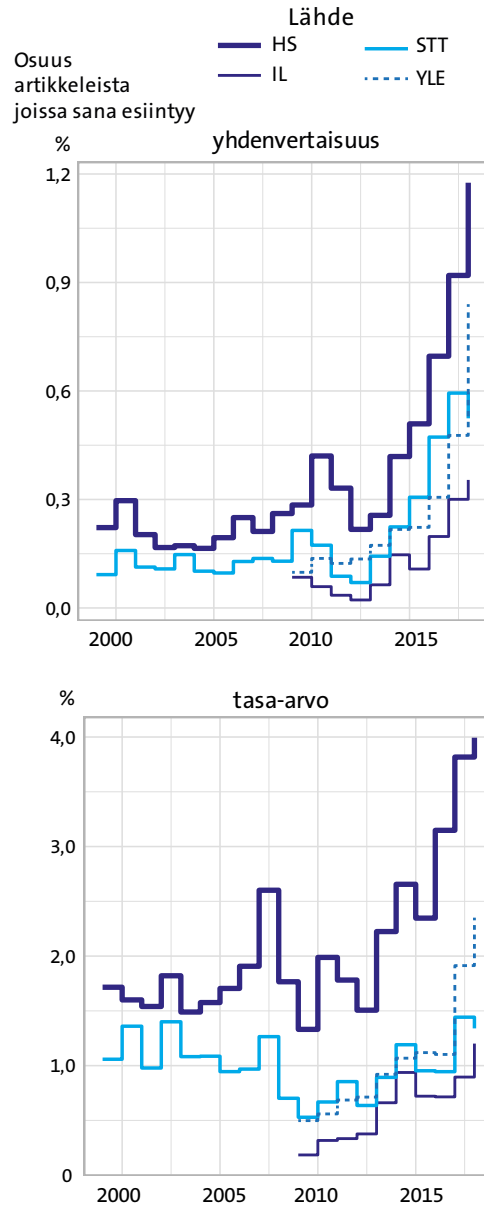
Yhdenvertaisuussanaston kohdalla huomionarvoista on kuitenkin medioiden välisten erojen sijasta sanaston käytön yhtenäinen, eksponentiaalinen kasvu läpi uutislähteiden. Tämä viittaa systeemiseen muutokseen siinä, miten yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta käsitellään. Muutos ei

ole riippuvainen yksittäisistä uutistapahtumista tai yhden uutislähteen toimituksellisista valinnoista, vaan se läpäisee yhdenmukaisesti ja ajallisesti johdonmukaisesti ne kaikki. Huomattavaa on myös, että vuoden 2004 yhdenvertaisuuslaki ei vaikuta suoraan heijastuneen yhdenvertaisuussanaston yleisyyteen, vaan eksponentiaalinen kasvu alkaa vasta myöhemmin.

Tasa-arvosanasto, kuvattuna alemman kuvion käyrinä, on yhdenvertaisuussanastoa yleisempää kaikissa uutislähteissä (huomaa eroava y-asteikko). Myös tasa-arvosanaston käyttö yleistyy tutkittavana ajanjaksona, mutta ei aivan yhtä dramaattisesti tai yhdenmukaisesti kuin yhdenvertaisuussanaston. Erityisesti siinä missä Ylen ja Helsingin Sanomien tasa-arvosanaston yleistyminen noudattaa samankaltaista eksponentiaalista kehitystä kuin yhdenvertaisuussanaston, on kasvu Il-talehdessä hitaampaa ja STT:n uutisoinnissa taas kiinnostavasti tasa-arvosanasto ei näytä lisääntyvän ollenkaan.

Yksi mahdollinen selitys tälle saadaan, kun sanastojen yleistymistä tarkastellaan artikkelityypeittäin. Kuvio 2 esittää yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosanastojen suhteellisen esiintyvyyden artikkelityypeittäin ja vuosittain. Kuvio ei tässä yhteydessä erottele eri uutislähteitä, sillä totesimme tausta-analysissämme, että tutkittujen sanojen yleisyydet kaikissa lähteissä noudattavat tässä suhteessa keskenään samankaltaisia käyriä. Kiinnostavana huomiona voidaan pitää sinällään jo sitä, että vaihtelu uutislähteiden sisällä on suurempaa kuin niiden välillä.

Kuviosta voidaan todeta, miten sekä yhdenvertaisuus- että tasa-arvosanasto ovat suhteellisesti yleisimpiä ulkopuolisissa mielipideteksteissä. Kuviosta 1 tuttu eksponentiaalinen kasvu näkyy selvästi yhdenvertaisuussanaston kohdalla myös kuviossa 2 kaikissa artikkelityypeissä. Sen sijaan tasa-arvosanastossa kasvu vaikuttaa keskittyneen erityisesti mielipiteellisen journalismin tekstilajeihin. Tämä liittyy todennäköisesti muutoksiin mielipiteellisen journalismin sisällä, sillä käyrä noudattelee mielipiteellisten journalististen tekstien yleistymistä koko aineistossa. Toisin sanoen vuonna 2010 alkaen mielipiteellisen journalismin tekstilajien kielelliset käytännöt alkavat muuttua, kun niiden julkaiseminen uutislähteissä yleisesti yleistyy. Tasa-arvosanaston yleistyminen voi siis olla varsin konkreettisesti sidoksissa tähän mediakentän muutokseen. Tämä myös osaltaan selittää havainnon tasa-arvosanaston tasaisesta esiintymisestä

Kuvio 1. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo-sanojen yleisyys uutislähteittäin.

tä STT:n uutisissa: STT:n tuotannosta leijonanosaa on perusuutisia, joissa kuvio 2 näyttää yhdenmukaisesti sanaston esiintyvyyden pysyvän vakiona.

Kuvion 2 perusteella voidaan myös todeta, että sekä tasa-arvo- että yhdenvertaisuussanasto ovat huomattavasti tyypillisempiä ei-journalistisille äänille: toimituksen ulkopuolisille teksteille ja lainauksiin sijoittuvalle kielelle. Edelleen journalistisen kielenkin sisällä sanasto on selvästi tyypil-

Tekstityyppi

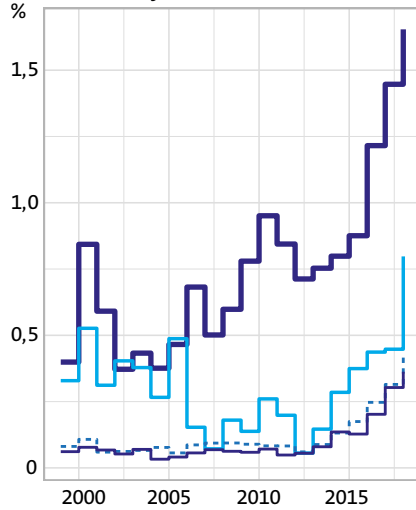
- Ulkoinen mielipidekirjoitus
- Journalistinen näkökulmallinen teksti
- - - Journalistinen teksti kotimaan uutisissa
- Lainaukset kotimaan uutisissa

Osuus artikkeleista

joissa sana

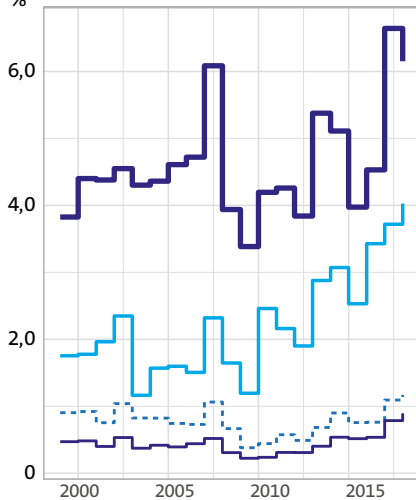
esiintyy

yhdenvertaisuus

%

tasa-arvo

Kuvio 2. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo-sanojen yleisyys artikkeli- ja tekstityypeittäin. Luvut kuvaavat vuosittain, kuinka suuressa osassa kunkin artikkelityypin artikkeleja haluttu sana esiintyy tarkoitetussa artikkeli- ja sen sisäisessä tekstityypissä (lainaus tai pääartikkeliteksti). Suhteellinen kuvaamistapa poisulkee vinouman, joka muuten olisi aiheutunut erityyppisten artikkelien kokonaismäärän muutoksesta vuosien välillä.

lisempää mielipiteellisissä tekstilajeissa kuin uutistekstissä.

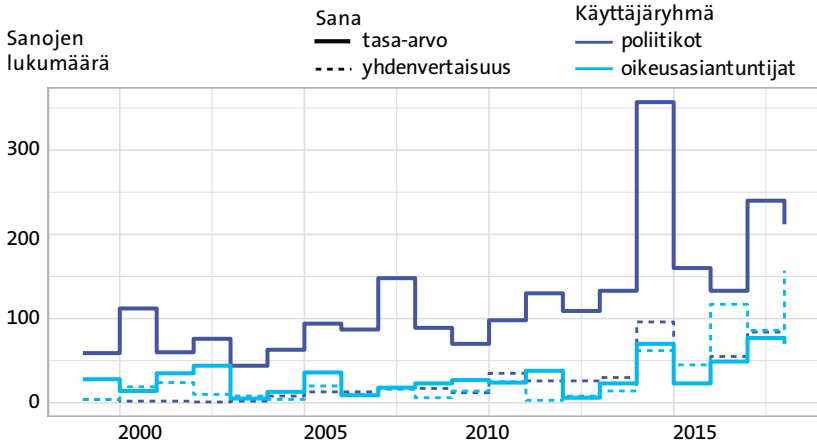
Huomattavaa on, että ensimmäisenä yhdenvertaisuus-sanasto alkaa yleistyä ulkopuolisissa mielipidekirjoituksissa (jo vuoden 2005 aikoihin). Tämä liittyy suoraan ääneenpääsyyn liittyvään tutkimuskysymykseemme. Luonteva tulkita frekvenssi-kuvaajalle on nimittäin se, että ulkopuoliset mielipidekirjoitukset ovat olleet yhdenvertaisuusdiskurssin kehityksen etulinjassa ja sanasto on jo pitkään kuulunut niille tahoille, jotka saavat äänensä julkisuuteen nimenomaan tämän käsitteen kautta. Havainto mielipidekirjoituksista, vaikka onkin selvästi näkyvissä kuvioissa 1 ja 2, kuuluu paremmin ääneenpääsyn ja siten toisen tutkimuskysymyksemme yhteyteen. Siirrymme siihen seuraavaksi.

Ääneenpääsy

Eristämistämme sitaateista yleisimmät lainausten antajat olivat poliitikkoja ja oikeusasiantuntijoita.⁵ Poliitikkoja oli lukumääräisestikin paljon, sen sijaan oikeusasiantuntijoiden joukko oli hyvinkin rajallinen. Näiden kahden ryhmän välillä on selvä ero myös yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosanaston käytössä (kuvio 3): oikeusasiantuntijat käyttävät tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussanastoa kauttaaltaan suurinpiirtein yhtä usein (katkoviivat), ja vuoden 2013 jälkeen nähdään jyrkkä nousu yhdenvertaisuussanaston käytössä (vaalea katkoviiva). Poliitikot puolestaan käyttävät tasa-arvosanastoa enemmän, ja vaikka vuoden 2013 jälkeen heiläkin yhdenvertaisuussanasto yleistyy (vaalea yhtenäinen viiva), tasa-arvosanaston käyttö absoluuttisina numeroina yleistyy vielä enemmän (tumma yhtenäinen viiva).

Kuten kuviosta 1 ja 2 nähtiin, tasa-arvosanasto on kaikkiaan koko aineistossa yleisempää kuin yhdenvertaisuussanasto. Poliitikoilla sanastojen välinen suhde noudattaa suuruusluokaltaan tätä aineiston yleistä jakaumaa. Näin on myös pienemmistä ryhmistä työmarkkinajärjestöjen edustajilla, tutkijoilla ja viranhaltijoilla. Sen sijaan oikeusasiantuntijoilla ja kansalaisjärjestöillä yliedustuu

⁵ Muilta ryhmiltä lainauksia oli niin vähän, ettei niiden kehittymistä ajassa ole mielekäästä tutkia. Käsittelemme nämä ryhmät sen sijaan tekstissä sen suhteen, miten niiden edustajat käyttävät tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussanastoa kokonaisuudessaan. Kuviossa 3 vuoden 2014 kohdalla havaittavaa piikkiä selittää tasa-arvoinen avioliittolaki -sanaliiton yleisyys kyseisenä vuonna.

Kuvio 3. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo-sanojen esiintyminen poliitikkojen ja oikeusasiantuntijoiden lainauksissa.

yhdenvertaisuussanasto. Tarkastelujaksomme loppupuolella erityisesti kansalaisjärjestöjen edustajien ja akateemisten tutkijoiden lainaukset yleistyvät yhdenvertaisuussanaston yhteydessä. Pienien frekvenssien vuoksi satunnaisvaihtelun vaikutusta tähän havaintoon on kuitenkin vaikea sulkea pois.

Se, että yhdenvertaisuussanasto on erityisesti oikeusasiantuntijoiden kieltä, on aikaisemman tutkimuksen valossa odotuksenmukaista. Kiinnostavaa kuitenkin on, että oikeusasiantuntijoilla yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosanastojen välillä tapahtuu vuoden 2013 jälkeen muutos, jonka jälkeen yhdenvertaisuussanasto näyttää vakiintuvan yleisemmäksi kuin tasa-arvosanasto. Mahdollinen tulkinta tapahtumalle on se, että yhdenvertaisuus on vuonna 2014 uudistetun yhdenvertaisuuslain myötä käsitteenä vakiintumassa yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden juridiseksi ilmaukseksi.

Yhdenvertaisuussanaston yleistymisen taustalla voi nähdä laajemman yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta koskevan yhteiskunnallisen keskustelun uudelleenjäsentymisen. Toisaalta puhujaryhmistä oikeusasiantuntijoiden lisäksi vain kansalaisjärjestöt suosivat nimenomaan yhdenvertaisuussanastoa. Tämä sopii hyvin yhteen havainnon mielipidekirjoituksista ja vieraskynistä kanssa, sillä useimmat näistä teksteistä olivat juuri kansalaisjärjestöjen edustajien kirjoittamia. Samalla tasa-arvosanasto hallitsee kuitenkin edelleen muiden ryhmien käyttämää kieltä ja erityisesti poliittista diskurssia. Tästä voidaan todeta, ettei suurin osa keskustelijoista näe yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa

toisistaan erillisinä, vaan pikemminkin samansisältöisinä ja keskenään vaihdannaisina.

Mitkä teemat pääsevät esiin?

Luodatessamme sitä, miten yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta koskeva keskustelu on kohdellut eri ihmisryhmiä, nojasimme datalähtöisesti tunnistamiimme, ihmisviitteisistä sanoista koottujen TYÖSUHDE, MAAHANMUUTTO, ETNOS, POTILAS, SEKSUAALISUUS-kategorioiden sekä sukupuoli-sanan esiintymiin. Laskimme, miten usein kunkin kategorian sanat esiintyvät yhdessä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosanaston kanssa.

Olellaisin havaintomme tässä on, että satunnaisvaihtelu huomioiden yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen liittyvän keskustelun volyymin kasvu ei vaikuta keskittyneen erityisesti mihinkään tiettyyn syrjintäperusteeseen, vaan se on jakautunut tasaisesti näiden kesken. Odotuksenmukaisia poikkeuksia tähän muodostavat kuitenkin yksittäiset, varsin selvästi rajautuvat uutistahtumat, kuten sukupuolineutraalin avioliittolain säätämisen ja vuoden 2015 niin kutsutun pakolaiskriisin aiheuttamat piikit SEKSUAALISUUS- ja MAAHANMUUTON-kategorioissa.

Myös *sukupuoli*-sana noudattaa samaa kehityskaarta. Tästä voidaan vetää johtopäätös, että sukupuolten välinen tasa-arvo tai yhdenvertaisuus ei ole jäänyt yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta

koskevassa keskustelussa tapahtuneessa muutoksessa muiden syrjäntäkritereiden varjoon, vaan se näyttää pikemminkin olevan kiinteä osa tapahtunutta muutosta (vrt. Kantola & Nousiainen 2008; 2009; Kantola ym. 2012). Erona muihin syrjäntäkategoriioihin havaitaan kuitenkin, että sukupuolten välistä yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta koskevassa keskustelussa tasa-arvokielellä on yhä valta-asema. Tämä näkyy aineistossa siten, että hyvin usein (63 % tapauksista) kun yhdenvertaisuussanastoa käytetään *sukupuolen* kontekstissa, samassa artikkelissa mainitaan myös tasa-arvosanastoa. Muista kategorioista samankaltaista päällekkäisyyttä aineistossa esiintyy ainoastaan seksuaalisuudessa: 51 prosentissa artikkeleita, joissa mainitaan sekä yhdenvertaisuussanastoa että jokin seksuaalikategorian sana, esiintyy myös tasa-arvosanastoa. Muissa kategorioissa tasa-arvosanastoa taas esiintyy vain 23–25 prosentissa niistä artikkeleista, joissa yhdenvertaisuussanastoa esiintyy. Tämä viittaa siihen, että sukupuoleen liittyviä oikeudenmukaisuuskysymyksiä pohdittaessa tasa-arvo ja yhdenvertaisuus rinnastuvat toisiinsa helpommin kuin muissa asiayhteyksissä.

Vaikka kokonaisuutena yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen liittyvän keskustelun lisääntymisessä kaikki näyttävät voittavan, on mahdollista kuitenkin löytää eroja siinä, mitkä ryhmät pääsevät esille eri konteksteissa. Esimerkiksi poliitikkojen sitaateissa ja journalistisissa teksteissä ETNOS- ja TYÖSUHDE-kategoriat ovat muita kategorioita yleisempiä *tasa-arvo*-sanaston mutta ei niinkään yhdenvertaisuussanaston yhteydessä. Tasa-arvosanaston keskeisyys työelämää koskevissa jutuissa on odotuksenmukaista tasa-arvo-keskustelun pidemmän historiallisen kaaren huomioon ottaen. ETNOS-kategorian yleisyyttä tässä yhteydessä voidaan sen sijaan pitää jossain määrin yllättävänä, sillä se ei ole erityisen yleinen muissa aineistosegmenteissä eikä yhdenvertaisuussanaston yhteydessä. Mahdollinen konteksti tälle voisi olla maahanmuuttokriittisen diskurssin tapa kehystää kotouttamistoimet suomalaisten tasa-arvo-ongelmaksi, mutta asiaa on tämän analyysin valossa pidettävä avoimena kysymyksenä.

Ulkopuolisissa mielipidekirjoituksissa erityisen yleisiä ovat POTILAS-ryhmän sanat, mikä kertonee siitä, että ulkoiset mielipidekirjoitukset ovat erilaisille eturyhmille väylä oman asiansa esiin nostamiseen ja esimerkiksi potilasjärjestöjen aktivismille. POTILAS-ryhmän sanat ovat muuten yleisiä vain oikeusasiantuntijoiden sitaateissa

ja heilläkin vain hyvin hetkellisesti vammaispuolvelulain uudistamisen kontekstissa vuonna 2017. Ottaen huomioon, että asiantuntijakirjoitukset ja yleisönosaston mielipidekirjoitukset kokonaiskuvassa vaikuttavat ennakoineen poliittisen kielien kehitystä, voidaan tilannetta tulkita siten, että nimenomaan potilasjärjestöt ja muut terveyden-tilaan perustuvasta syrjinnästä kirjoittavat eivät muiden lailla saa viestiään poliitikkojen ja journalistien kieleen.

Yhteenveto

Tutkimuksessamme olemme analysoineet määrällisesti *tasa-arvo*- ja *yhdenvertaisuus*-sanojen esiintymisiä ja esiintymisyhteyksiä laajassa uutisaineistossa. Ensin selvitimme, kuinka paljon yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta on kirjoitettu journalistisessa uutismediassa vuosina 1999–2018 ja muutuihan sanasto yhdenvertaisuuslainsäädännön myötä. Määrällinen analyysimme osoittaa, että yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden käsittely tarkasteltuna yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosanastojen avulla yleistyi uutisjournalismissa eksponentiaalisesti erityisesti vuoden 2010 jälkeen. Vuoden 2004 yhdenvertaisuuslain säätäminen ei erotu käyrissä, mutta 2010-luvulla kasvu oli pitkäkestoista ja yhdenmukaista eikä palaudu yksittäisiin uutistapahtumiin. Yleistyminen oli nopeinta STT:n, Helsingin Sanomien ja Ylen uutisissa, joihin nähden Iltalehti tuli noin vuoden verran jälkijunassa. Kuitenkin kehitys on uutislähteiden välillä ollut hyvin yhdenmukaista. Viimeaikaisessa tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota uutismedioiden homogenisoitumiseen (Väliverronen 2022; Seuri ym. 2024) ja havaintomme sopivat hyvin yhteen näiden tulosten kanssa. Yhdenvertaisuussanasto yleistyi tasaisesti ja selkeästi Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa 2000-luvun alussa ennen kuin se esiintyy pääkirjoituskielessä tai uutisissa. Sen sijaan tasa-arvosanasto on ollut mieliteollisessa journalismissa pidempään yleistä ja on yleistynyt entisestään 2014 jälkeen.

Toiseksi selvitimme ketkä journalistisessa mediassa käyttävät yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokielitä. Eniten sitä käyttävät poliitikot, oikeusasiantuntijat, työmarkkinajärjestöjen edustajat, tutkijat ja kansalaisjärjestöjen edustajat. Näistä yhdenvertaisuussanasto kuuluu painokkaasti oikeusasiantuntijoille ja kansalaisjärjestöjen edustajille, tasa-arvosanasto muille. Tämän puolesta puhuu toisaalta

oikeusasiantuntijoiden korostuminen sitaateissa, toisaalta mielipidekirjoituksista yhdenvertaisuus-sanaston yleistymisen edelläkävijänä. 2010-luvulla yhdenvertaisuuden käsite vakiintui kuitenkin sekä poliitikkojen että journalistienkin kieleen. Mediakohtaisia eroja näkyy tässä hieman yleistymisen ajoituksessa, mutta ne ovat melko vaatimattomia.

Verrattuna muihin käyttämiimme mittareihin, tasa-arvosanasto yleistyy poikkeuksellisesti mielipiteellisen journalismin tekstilajeissa, mikä viittaa enemmän näiden tekstilajien sisäiseen muutokseen kuin tasa-arvosanaston kehitykseen. Mielipiteellisen journalismin tekstilajien muutokset tarjoavatkin kiinnostavia jatkotutkimuskysymyksiä. Mielipiteellisen journalismiin kuuluvat tekstilajit yleistyvät ja monipuolistuvat varsin nopeassa tahdissa vuoden 2010 jälkeen, mikä ajoituksena sopii hyvin havaintoihimme.

Kolmanneksi tutkimme, keiden yhdenvertaisuudesta tai tasa-arvosta yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden kielessä puhutaan, ja kysyimme, muuttuuko tämä tutkimusajanjaksolla. Vaikka yhdenvertaisuuslaki nosti julkiseen keskusteluun syrjinnän moninaiset muodot, analyysimme ei anna viitteitä dramaattisesta muutoksesta politiikan agendassa. Ennen vuotta 2010 yhdenvertaisuudesta puhuttaessa esillä oli keskeisesti sukupuolten tasa-arvo, ja tämä teema pysyi keskeisenä myös 2010-luvulla. Yhdenvertaisuuskielen yleistymisen myötä on kuitenkin syntynyt tilaa myös uusille ryhmille ja teemoille: 2010-luvulla niin turvapaikanhakijat kuin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt ovat saaneet lisää palstatilaa sekä prosentuaalisesti että ennen muuta absoluuttisesti. Mediakohtaisten erojen tarkastelu tässä yhteydessä olisi kiinnostavaa, mutta pienien frekvenssien vuoksi emme saaneet vertailusta luotettavia tuloksia.

Tekemiimme metodologiisiin valintoihin liittyy kuitenkin myös muita varauksia. Tutkimussessamme päätimme seurata kielenkäytön muutoksia karkeimmalla mahdollisimmalla tavalla eli sanafrekvenssien avulla. Tässä yhteydessä sanafrekvenssejä on pidettävä niin kutsuttuina omnibus-muuttujina (Biber ym. 2020). Ne usein antavat luotettavimman kuvan aineistossa vallitsevista tendensseistä, mutta karkeajakaisuutensa vuoksi tarjoavat hyvin vähän keinoja niiden selittämiseen. Analyysimme teki näkyväksi joukon selkeitä trendejä ja merkitseviä muutoksia. Olemme analyysissämme tarjonneet tulkintoja ja hypoteeseja näiden ilmiöiden taustalle, mutta niihin on

ennen tarkempia jatkotutkimuksia suhtauduttava varauksella. Havaittujen tendenssien selittämiseen tarvitaan joko hienojakoisempaa määrällistä tai laadullista metodologiaa, esimerkiksi kriittisen diskurssianalyysin viitekehuksesta käsin. Myös syvempi ymmärrys yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosanastojen kontekstisidonnaisista käytöistä ja argumentaatiostrategioista edellyttää laadullisia syvasukelluksia, joita tämä tutkimus ei vielä mahdollistanut. On myös mahdollista, että feature- tai lifestyle-journalismin sisällyttäminen aineistoon ja samalla laveampi politiikka-käsitys olisi muuttanut tuloksia, mutta tässä tutkimuksessa keskityimme politiikan journalismiin yhteiskunnallisen keskustelun areenana ja kamppailuun esiin- ja ääneenpääsystä sillä kentällä.

Tutkimuksemme kuitenkin vahvistaa aiemman tasa-arvopolitiikan tutkimuksen löydöksiä käsitteiden keskeisestä roolista ja liukuvista ja muuttuvista merkityksistä julkisuudessa käytävissä oikeudenmukaisuuskamppailuissa. Yhdenvertaisuuskielen liittyminen oikeudelliseen argumentaatioon näkyy aineistossa, mutta analyysimme ei tue pelkoa sukupuolten tasa-arvon liudentumisesta tai marginalisoitumisesta yhdenvertaisuuskäsitteen myötä (vrt. Kantola ym. 2012).

Yhdenvertaisuus-sanasto on kylläkin yleisempää (ja yleistynyt aiemmin) sellaisilla julkisilla keskustelijoilla, joille on tärkeää tehdä käsitteellinen ero yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon välille: oikeusasiantuntijoilla, jotka tekevät eron juridisesta näkökulmasta, ja kansalaisjärjestöillä, joille yhdenvertaisuuslain ja perustuslain yhdenvertaisuuspykälä tarjoaa välineen oman asiansa esiin nostamiseen. Yhdenvertaisuus-sanasto lisääntyy kuitenkin myös muiden keskustelijoiden kielenkäytössä, mutta lähinnä vaihdannaisena tasa-arvosanaston kanssa, jonka käyttö lisääntyy vielä enemmän.

Se, että sana yleistyy myös sellaisissa konteksteissa, joissa se ei tuo uutta käsitteellistä erotte-
lua, voi liittyä Talbotin ym. (2003) esiin nostamaan symboliseen pääomaan: yhdenvertaisuus-sanaston nopeasti kasvava frekvenssi on osoitus tämän sanaston siirtymisestä kohti hegemonisempaa asemaa tasa-arvosanaston rinnalle. Muiden ryhmien käytön takana ei täten olisi yleistyvää tarve kommunikoida yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon käsitteellistä distinktiota, vaan hyödyntää *yhdenvertaisuus*-sanan kasvavaa symbolista pääomaa. Tämän selvittäminen vaatii kuitenkin perusteellisempaa jatkotutkimusta sekä määrällisesti että laadullisesti.

Yhteenvedona tutkimuksemme osoittaa, että journalismin perusteella yhdenvertaisuuden käsite ja kieli ovat laventaneet sekä politiikan että julkisen keskustelun agenda ja tehneet myös tilaa uusille teemoille ja äänille. Tässä mielessä yhdenvertaisuuden kieli on edistänyt sekä representaatiota että ääneen pääsyä. Yhdenvertaisuuden kielestä tuli 2010-luvulla erityisesti kansalaisjärjestöille keskeinen poliittinen resurssi. Paitsi akateemiset tutkijat myös kansalaisjärjestöt tulivat mukaan mediassa käytävään keskusteluun yhteiskunnallises-

ta oikeudenmukaisuudesta juuri mielipidekirjoitusten ja vieraskynien kautta.

Samalla eri ryhmät ja äänet käyvät yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen liittyvää keskustelua erilaisilla sanastoilla. Teemasta puhuminen on oikeusasiantuntijoilla ja kansalaisjärjestöillä tarkoittanut nimenomaan yhdenvertaisuussanaston yleistymistä, kun taas poliitikoilla ja mielipidejournalismissa *tasa-arvo* on pysynyt ja edelleen yleistynyt oikeudenmukaisuuden käsitteenä.

Saapunut 23.5.2023
Hyväksytty 3.11.2023

KIRJALLISUUS

- Bennett, W Lance & Pfetsch, Barbara (2018) Rethinking Political Communication in a Time of Disrupted Public Spheres. *Journal of Communication* 68: 243–253. <https://doi.org/10.1093/joc/jqx017>
- Biber, Douglas & Gray, Bethany & Staples, Shelley & Egbert, Jesse (2020) Investigating Grammatical Complexity in L2 English Writing Research: Linguistic Description versus Predictive Measurement. *Journal of English for Academic Purposes* 46. <https://doi.org/10.1016/j.jeap.2020.100869>
- Brown, Jane Delano & Bybee, Carl R. & Wearden, Stanley T. & Straughn, Dulcie Murdock (1987) Invisible Power: Newspaper News Sources and the Limits of Diversity. *Journalism Quarterly* 64:1, 45–54.
- Chadwick, Andrew (2017) *The Hybrid Media System: Politics and Power*. Second Edition. New York: Oxford University Press.
- Couldry, Nick (2008) Media and the problem of voice. Teoksessa Nico Carpentier ja Benjamin De Cleen (toim.) *Participation and media production: Critical reflections on content creation*. Cambridge: Cambridge Scholars Press, 15–26.
- Geeraerts, Dirk (2010) *Theories of lexical semantics*. Oxford University Press.
- Holli, Anne Maria (1991) Miehisestä tasa-arvosta kohti naisten käsitteellistä tilaa. Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan tasa-arvopoliittinen diskurssi vv. 1972–86. *Lisensiaatintutkielma*, Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitos, joulukuuta 1991.
- Holli, Anne Maria (2003) *Discourse and Politics for Gender Equality in Late Twentieth Century Finland*. Department of Political Science, *Acta Politica* 23, Helsinki University Press: Helsinki 2003.
- Holli, Anne Maria (2012) Kriittisiä näkökulmia tasa-arvon tutkimukseen. Teoksessa Johanna Kantola, Ke-
- vät Nousiainen & Milja Saari (toim.) *Tasa-arvo toisin* nähtynä: oikeuden ja politiikan näkökulmia tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Gaudeamus, Helsinki 2012, 73–96.
- Kantola, Anu & Lounasmeri, Lotta (2014) Viestinnän ammattilaiset promootioyhteiskunnallissa: aktivisteja ja ajatusjohtajia. *Media & Viestintä* 36:3, 3–21.
- Kantola, Johanna & Nousiainen, Kevät (2008) Pussauskoppiin? Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakien yhtenäistämistä. *Naistutkimus –Kvinnoforskning* 2, 6–20.
- Kantola, Johanna & Nousiainen, Kevät (2009) Institutionalizing Intertextuality in Europe: Introducing the Theme. *International Feminist Journal of Politics* 11:4, 459–477
- Kantola, Johanna & Nousiainen, Kevät & Saari, Milja (2012) Johdanto: Tasa-arvosta ja sen lukemisesta toisin. Teoksessa Johanna Kantola, Kevät Nousiainen ja Milja Saari (toim.) *Tasa-arvo toisin* nähtynä. Oikeuden ja politiikan näkökulmia tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Helsinki: Gaudeamus, 7–27.
- Kantola, Johanna & Koskinen-Sandberg, Paula & Ylöstalo, Hanna (2020) Tasa-arvopoliittikka muutoksessa. Teoksessa Johanna Kantola & Paula Koskinen-Sandberg & Hanna Ylöstalo (toim.) *Tasa-arvopoliittikan suunnanmuutoksia. Talouskriisistä tasa-arvon kriiseihin*. Helsinki: Gaudeamus, 7–30.
- Lakoff, Robin (2000) *The Language War* (1st ed.) University of California Press. <http://www.jstor.org/stable/10.1525/j.ctt1pp38b>
- Lombardo, Emanuela. & Meier, Petra & Verloo, Mieke (2009) *Stretching and Bending Gender Equality: A Discursive Politics Approach*. Teoksessa Emanuela Lombardo, Petra Meier & Mieke Verloo (toim.) *The Discursive Politics of Gender Equality*. Strech-

- ing, Bending and Policymaking. Lontoo & New York: Routledge.
- McCombs, Maxwell (2014) *Setting the Agenda. The Mass Media and Public Opinion*. Second Edition. Cambridge: Polity.
- Moniäänisyyssmittari (2021) <https://moniaanisyyssmittari.fi/>. Luettu 22.5.2023.
- Niemi, Johanna (2020) Oikeudellisen ajattelun muutos: onko tasa-arvo oikeudellistumassa? Teoksessa Johanna Kantola & Paula Koskinen-Sandberg & Hanna Ylöstalo (toim.) *Tasa-arvopolitiikan suunnanmuutoksia. Talouskriisistä tasa-arvon kriiseihin*. Helsinki: Gaudeamus, 69–90.
- Nousiainen, Kevät (2012a) Käsitteellisiä välineitä tasa-arvon erittelyyn. Teoksessa Johanna Kantola, Kevät Nousiainen & Milja Saari (toim.) *Tasa-arvo toisin nähtynä. Oikeuden ja politiikan näkökulmia tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen*. Helsinki: Gaudeamus, 31–56.
- Nousiainen, Kevät (2012b) Suomen syrjinnänvastainen lainsäädäntö: tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslaki. Teoksessa Johanna Kantola, Kevät Nousiainen & Milja Saari (toim.) *Tasa-arvo toisin nähtynä. Oikeuden ja politiikan näkökulmia tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen*. Helsinki: Gaudeamus, 143–174.
- Reunanen, Esa & Kunelius, Risto (2021) *Medioitunut valta ja politiikan paluu : Kyselytutkimus suomalaispäättäjien suhteesta mediaan 2009 ja 2019*. Tampere: Tampere University Press.
- Richardson, John (2006) Who gets to speak? A study of sources in the broadsheet press. Teoksessa Elizabeth Poole ja John Richardson (toim.) *Muslims and the News Media*. London: I.B. Tauris, 103–115.
- Ryfe, David (2020) Journalism and Democracy. In Karin Wahl-Jorgensen & Thomas Hanitzsch (eds) *The Handbook of Journalism Studies*. 2nd edition. New York: Routledge, 293–306.
- Raremedia.fi (2021) Kenen tietoo? Opas moninaisempaan ja inklusiivisempaan journalismiin. URL: <https://raremedia.fi/kenentietoo/> (luettu 15.12.2021).
- Seuri, Olli & Koivunen, Anu & Levola, Henna & Mäkelä, Eetu (2024) Enduring elites in quoted sources – Institutional alignment in Finnish media from 1999 to 2018. *Nordicom Review*. [Hyväksytyt käsikirjoitus.]
- Talbot, Mary, Atkinson, Karen, & Atkinson, David (2003) *Language and Power in the Modern World*. Edinburgh University Press. <http://www.jstor.org/stable/10.3366/j.ctt1r24nd>
- Verloo, Mieke (ed.) (2007) *Multiple Meanings of Gender Equality. A Critical Frame Analysis of Gender Policies in Europe*. Budapest & New York: Central European University Press.
- Vesa, Juho & Kantola, Anu (2016) Kuka pääsee mukaan? Miten järjestöjen ääni kuuluu lakien valmistelussa. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja* 59/2016.
- Väliverronen, Jari (2022) Political Journalism Content in a New Era: The Case of Finnish Newspapers, 1995–2015. *European Journal of Communication*, 37:4, 373–392. <https://doi.org/10.1177/02673231211072662>

ENGLISH SUMMARY

Antti Kanner & Anu Koivunen & Riikka Era & Maciej Janicki & Eetu Mäkelä: Whose equality and non-discrimination? The languages of social justice in news media in 1999–2018 (Keiden tasa-arvo tai yhdenvertaisuus? Yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden kielet uutisjournalismissa 1999–2018)

Equality and non-discrimination are core concepts in the Finnish political vocabulary. The concept of equality has a long history, whereas non-discrimination only began to gain prominence in Finnish political debate on social justice after the constitutional reform of 2000 and the Non-Discrimination Act of 2004. In this article we use journalistic datasets from 1999 to 2018 to analyse how the concepts of equality and non-discrimination appeared in Finnish news media before and after the Non-Discrimination Act. We also operationalise the political vision embedded in the concepts of equality and non-discrimination as a question of representation and voice-giving: Whose political language are these concepts, and has the conceptual framing of non-discrimination expanded opportunities for representation and voice-giving and influenced the political agenda? To what extent were equality and non-discrimination talked about in

public? How did this change with the development of legislation?

We show that the Non-Discrimination Act did not bring a marked increase in the use of the concept of non-discrimination. However, after 2010 the use of both equality and non-discrimination increased in all our data sources. The rise in frequency was seen first in op-ed and opinion texts, followed by interpretative journalism and core news reporting. With the exception of legal experts, most language users in our data did not make a strong differentiation between the two terms but used them interchangeably. According to our data, the language of non-discrimination has paved the way for new groups and themes: in the 2010s both asylum seekers and sexual and gender minorities have gained increased coverage. A related and aligned phenomenon is that NGOs have emerged as relevant participants in the public debate. Our data shows that the language of non-discrimination has expanded the agendas of both politics and public debate and made way for new themes and voices. In this way, it has fostered both representation and voice-giving.

Keywords: journalism, computational methods, non-discrimination, equality, political discourse.

KIRJOITTAJAT

Kanner, Antti, FT, tutkijatohtori, Helsingin yliopisto (antti.kanner[at]helsinki.fi)

Koivunen, Anu, FT, professori, Turun yliopisto (anu.koivunen[at]utu.fi)

Era, Riikka, YTM, väitöskirjatutkija, Tampereen yliopisto (riikka.era[at]tuni.fi)

Janicki, Maciej, PhD, tutkijatohtori, Helsingin yliopisto (maciej.janicki[at]helsinki.fi)

Mäkelä, Eetu, TT, professori, Helsingin yliopisto (eetu.makela[at]helsinki.fi)